Ա. Տարի — Թիւ 101

Չորեքշաբթի, 29 Դեկտեմբեր 1915

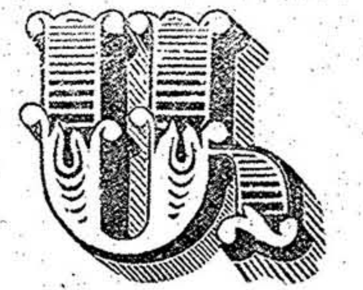
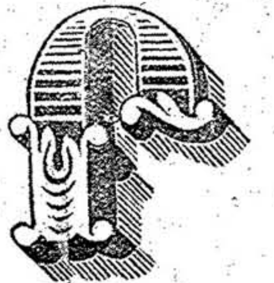
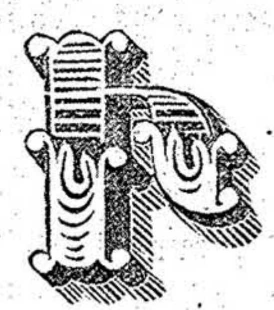
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

		Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ	Ղ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	Ֆր.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ
Շարա Ապաւ Տարտար, Թիւ 16
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ
Journal AREV
B. P. № 600
Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Դեռ հրապարակ չգրուեցաւ, բայց կ'սպասեմ անոր։ Բերանացի բողոքներ եղան և մէկ-երկու հոգի նամակով ալ յայտնեցին՝ թէ «Արև»ի վերջին թիւին «Կովկասի մէջ պատասխանատուութիւնները» թղթակցութիւնը հրատարակելով՝ լաւ ծառայութիւն մը մատուցած չենք մասնաւորապէս Եգիպտոսի և ընդհանրապէս Արտասահմանի մէջ նպաստի գործին, թէ հարուստները արդէն պատրուակ մը կը փնտռէին իրենց օգնութիւնը խնայելու համար և թէ անոնք հիմա այդ պատրուակը պիտի գտնեն նոյն թղթակցութեան մէջ, քանի որ պիտի կըրնան ըսել թէ դրամն իր նպատակին չի գործածուիր ու զեղծումներ կը պատահին անդին…։

Այս առարկութիւնը մեզի համար աննախատեսելի չէր։ Անիկա չափազանց համապատասխան է մեր տիրող, ընդհանուր հոգեբանութեան և մենք բոլորովին անփորձ կամ օտար մը ըլլալու էինք մեր ազգին մէջ՝ որպէսզի չգիտնայինք թէ այս պարագային պիտի գտնուէին «անկեղծօրէն» այսպէս մտածողներ, առանց խօսքը ընելու ոչ-անկեղծներուն։ Թէ մեր հարուստները կը փարի՞ն թէ ոչ այդ պատրուակին, ատիկա տարբեր խնդիր մըն է։ Մենք կ'ակնարկենք այն տկար մտայնութեան՝ որ ուրիշի մը կողմէ կը փութայ որ դեգրել յոռի փաստը, գիտնալով որ ան յոռի է և կանխաւ կ'արդարացնէ այդ ուրիշը՝ գիտնալով որ ան արդարանալի չէ բնաւ։ Նոյնպէս, կ'ակնարկենք այն մտայնութեան՝ որ չի փնտռեր իրողութեան մը ճիշդ կամ սխալ ըլլալը, չի խորհիր անոր պատճառած մեծ և հիմնական վնասներուն վրայ, ու միայն անոր անմիջական, մասնակի, մօտիկ արդիւնքովը կը մտահոգուի։ Ասիկա տկար մտայնութիւն մըն է, ըսի։ Կ'աւելցնեմ թէ ասիկա է մեր շատ մը դժբախտութիւններն ու չարիքները կարելի դարձնող, անոնց ծնունդ տուող պատճառը։

Նախատեսեցինք, և թէր ու դէմ ամէն հաշիւ ընելէ վերջն է, որ հրատարակեցինք վերոյիշեալ թղթակցութիւնը։ Գուցէ կարծողներ ըլլան թէ՝ կուսակցական հաշիւները անոնց մէջ բաժին, և մեծ բաժին մը, ունին։ Այնքա՜ն ընդհանուր է կուսակցականներու մասին մեր մէջ տարածուած կարծիքը թէ անոնք միշտ, ամէն գործի մէջ, իրենց կուսակցական նկատումները կը դնեն, որ մենք ո՛ և է մէկը չի կրնար այս կասկածը չներշնչել չեզոքներուն։ Պէտք է ըսենք. սակայն, թէ այս միեւնոյն խնդրոյն վրայ—Կովկասի մէջ գործուած անխղճութիւններու խնդիրը—ասկէ առաջ մենք մէկէ աւելի առիթներ ունեցանք գրելու և չգրեցինք։ Նախ՝ չարտատպեցինք «Մշակ»ի շատ մը կցկտուր տեղեկութիւնները, որոնց մէջ չըսուածն ալ ըսուածին չափ ծանրակշիռ էր. յետոյ՝ չխօսեցանք այն նամակներուն վրայ որոնք կ'ըստացուէին այստեղ, Վանեցի ծանօթ անձնաւորութեանց կողմէ, իրենց Կովկասի փախստական ազգականներէն ու բարեկամներէն՝ ոչ-կուսակցական անձե՛ր որոնք շահ չունէին ո և է կուսակցութիւն մը կամ կուսակցական գործիչներ վարկաբեկելու մէջ և որոնք միմիայն իրենց անլուր դժբախտութիւնը, հիւանդութիւնը, անօթութիւնն ու մերկութիւնը լալով զբաղած էին։ Թէ ինչո՞ւ այս ձեռնպահութիւնը մեր կողմէ, պատասխանը պարզ է։ Չէինք ուզեր, չէինք կրնար հաւատալ պատմուածներուն ստուգութեանը՝ ո՛րի ալ որ վերագրուէին անոնք։ Մարդ պէտք է իրօք կուրցած ըլլայ ատելութեամբ — և ատիկա ա՛յնչափ մեր գործը չէ՝ որ անձնական ու խմբակցական ո՛ և է օգուտ կարելի չըլլալով հանդերձ, մեր ամենէն կատաղի հակառակորդներուն անգամ պատրաստ էինք ձեռք երկարելու—որպէսզի իսկոյն հաւատայ հակառակորդներու մասին՝ իրեն պէս Հայու զաւակ՝ լսուած ամենէն հակ-ազգային լուրերուն։ Մենք դիմադրեցինք մինչեւ հո՛ն ուրկէ անդին այլ եւս անկարելի էր՝ եթէ կամովին կոյր ըլլալ և չարիքը ծածկել չէինք ուզեր։ Դիմադրեցինք՝ մինչև որ, միւս ամէն տեղեկութիւններէն ետք որոնց ստուգութիւնը կրնայինք կասկածի ենթարկել տեղեկատուներն անձամբ մեզի ծանօթ չըլլալուն համար, ստացանք ծանօթ, չափաւոր ու չէզոք անձնաւորութեան մը նամակը և հրատարակեցինք՝ որովհետեւ չհաւատալը ներելի չէր այլ եւս, և հաւատալն ու լռելը՝ նոյնպէս ներելի չէր։

Մենք հիմա ալ ատելութիւն չունինք և հիմա ալ չենք ուզեր թափ տալ մեզ լեցնող զգացումներուն։ Պիտի զգուշանանք այս վայրկեանիս ալ ծայրայեղ հետեւութիւններ հանելէ։ Պիտի չըսենք ինչ որ ուրիշներ պիտի չթերանային ըսելու եթէ մեր տեղն ըլլային,—այն թէ՝ ամբողջ կուսակցութիւն մը, իր զանազան անուններ կրող մարմիններովն ու պիւրօներովը, պատասխանատու է այս ըմբոստացուցիչ վիճակին քանի որ մեծ մասամբ իր անդամներն են, կ'ըսուի, նկարագրուած դէպքերուն հեղինակները և քանի որ վերոյիշեալ մարմիններ՛ն ու պիւրօնե՛րը զանոնք պաշտօնի կոչած են։ Այդ ընդհանուր, աղաւաղ ամբաստանութիւնը կը մերժենք ընել, թէպէտ չենք ալ կըրնար ինքզինքնիս արգիլել մտածելէ թէ՝ այդ կուսակցութիւնը, ինչպէս տեսած ենք ուրիշ տեղեր և ուրիշ ատեններ, ուժ ունենալու, շատ անդամներ և շատ պաշտպաններ համբելու իր տարապայման փափաքովը՝ յաճախ աչք կը գոցէ իրեններուն վնասակար գործունէութեանը վրայ, սա՛ աղէտալի վարդապետութիւնը որդեգրած թէ՝ «գործող մարմնի մը համար անխուսափելի անպատեհութիւններ են ասոնք որոնցմէ զերծ կը մնան միմիայն չգործող մարմինները»։ Եթէ յիշենք, միւս կողմէ, թէ իր ամենէն բարեբարոյ, զոհողութեան և ազնուութեան ընդունակ անդամներն ալ՝ որոնց ազգասիրութիւնը կասկածելի չէ՝ վերինին լրացուցիչը եղող սա՛ վարդապետութիւնը կը դաւանին. «Կուսակցութիւնը ազգին ամենէն կենսունակ տարրն է, միակ կազմակերպուած ուժը՝ զոր, հակառակ ամէն բանի, պէտք չէ տկարացնել», այն ատեն հասկնալի կը դառնայ թէ ինչպէ՛ս ընդարձակ կազմակերպութիւն մը, ինքը չփափաքելով հանդերձ կրնայ տեղի տալ ամենէն ցաւալի, ամենէն կսկծալի իրականութեան որ տեսնուած ըլլայ,—աղաւաղագոյն աղէտի մը մէջ ցոցին, անկէ կիսամեռ ազատուածներու շահագործումը։

Իսկ դարմա՞նը այս մահացու իրականութեան։

Դարմանին համար՝ նախ ցաւը ճանչնալ ու գիտնալ պէտք է, իր պատճառներովը միասին։ Ահա՛ թէ ինչո՛ւ վէրքը բանալ պէտք էր վերջապէս, ու բացինք։

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Յ. Գ. Վերջին պահուն կարդացինք «Յուսաբեր»ի երէկուան թիւին խմբագրականը։ Զոհի, անիրաւուածի, սեւացուածի այն սրտառուչ կեցուածքը զոր առնել կը ջանայ «համբերաչխատէր» օրկանը, ոչ մէկը կը խաբէ, որովհետեւ ամէն մարդ գիտէ թէ «ատելութիւնը, մախանքը և ցեխը» ո՛ր «գաղիններէն» վեր ցայտած են ու դեռ կը ցայտեն մինչեւ հիմա…

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԾՆԻ
ԱՐԻՒՆԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ»

Բարիզի «Թան» լրագիրը «Դիւանագիտական կացութիւնը» վերնագրով հետեւեալ խմբագրականը կը գրէ իր 17 դեկտ.ի թիւին մէջ.

Հայաստանի կոտորածները մասնաւորապէս նողկալի բնոյթ մը ունին, որովհետեւ կը համապատասխանեն մեթոտիկ կերպով յղացուած և գործադրուած յատակագիծի մը։ Եւ այս արհաւիրքները միայն Թուրքերուն գործը չեն։ Անոնք տեղի ունեցան Գերմանացիներու անկարեկիր աչքերուն տակ։ Երբեմն նոյն իսկ Բալքերին խորհուրդները օժանդակ հանդիսացան դահիճներուն, ինչպէս եղաւ, օրինակի համար, Զէյթունի լեռնականներու պարագային։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը զանոնք զինաթափ ըլլալու համոզելէն վե՛րջն էր որ՝ Թուրքերը կրցան զանոնք անմիջապէս խողխողել, անգամ մալ ապացուցանելով այսպէս Բալքերին գործակալներուն և Միութեան և Յառաջդիմութեան Կոմիտէին սերտ մեղսակցութիւնը։

Նիւ-Եօրքի մէջ ծանօթ անձնաւորութիւններէ բաղկացեալ Յանձնախումբ մը կազմուած է՝ ազգի մը այս սիստեմաթիկ ոչնչացման անհերքելի փաստերը և վկայութիւնները հաւաքելու համար։ Այս մարմինը հաւաքա՛ծ է անվիճելի վաւերաթուղթեր որոնցմէ կը տեսնուի թէ ի՛նչպէս Երիտասարդ-Թուրք ազգայնականութիւնը և ամբոխներու մոլեռանդութիւնը միաբանեցան Հայերու նկատմամբ գործադրելու համար ճի՛շդ ու ճիշդ Կարմիր Սուլթանին քաղաքականութիւնը։ Ապտիւլ Համիտին պէս, Էնվէր փաշայի և Թալէաթ պէյի սուլթանն ալ կ'ուզէ Հայկական խնդիրը կարգադրել Հայերուն ջնջումովը։ Եւ ինչպէս հին ռէժիմին ժամանակը, այս անգամ ալ ժողովուրդի մը այս սպանութիւնը ընդդիմութեան չհանդիպեցաւ Գերմաններու կողմէ։ Երբ երկու ամիս առաջ Վաշինկթընի դահլիճը Բերլինի կառավարութենէն խնդրեց օգնել իրեն Հայաստանի նախճիրներուն վերջ դնելու համար, Գերմանիա ներկայացուց իր Տրապիզոնի հիւպատոսին մէկ տեղեկագիրը որ կ'արդարացնէր հայկական երեկոյթները (les vêpres arméniennes)՝ պատրուակելով թէ թրքական զսպումին տեղի տուած էր Հայերու մատնութիւնը, որոնք օգնած էին Ռուսերուն։ Կոմս Ռէվընթլօվ անձամբ պաշտօն առաւ հաղորդելու այս պաշտօնաթուղթը, և Միացեալ Նահանգները աւելի չպնդեցին։

Ուրիշ ազգերու նման՝ Հայերու վրայ ալ գործադրուած այս սարսափելի գազանութիւններուն յատկանշական կէտը այն է որ, ասոնց առաջ բերած զայրոյթը սահմանափակուած մնաց բերանացի արտայայտութիւններու մէջ, առանց պաշտօնական գործողութեամբ մը զանոնք կասեցնելու ճիգ մը թափուելու։ 1894—1896ին, Գերմանիա իր լռութեամբը հովանաւորեց մեծ մարդասպանին եղեռնագործութիւնները։ Բայց ուրիշ երկիրներ ձայն բարձրացուցին, և սակայն այն ժամանակ միայն 300,000 Հայեր ջարդուած էին։ Այսօր զանգուածային տեղահանութիւնները, չարչարանքները, կախաղանները, վայրագ նախճիրները՝ միլիոն մը աւելի այս դժբախտներուն կեանքը արժեցին և անոնց դիակները կը ծածկեն Հայաստանի բոլոր ճամբաները։ Երեւակայութիւնը անկարող է ըստեղծել աւելի դժնդակ տեսիլ մը քան այս կանխամտածուած բնաջնջումը՝ որ գործն է Երիտասարդ-Թուրքերուն և անոնց պաշտպաններուն։ Ու չկայ կառավարութիւն մը որ պարտադրէ այս զարչանքներուն հեղինակները դադրեցնելու իրենց չարաչուք ջարդարարութիւնը։

Հայերը հազարներով կը մեռնին, ու ոչ մէկ ազգ՝ բացի Դաշնակիցներէն, տեղէն չի շարժիր վրէժխնդիրը ըլլալու նախատուած մարդկութեան։ Ժողովուրդ մը կը խողխողուի, և Պելճիքային ու Սերպիային նման՝ Հայաստանն ալ չի կրնար յոյս տածել արդիւնաւոր օգնութեան մը այն երկիրներուն կողմէ որոնք ինքզինքնին իրաւունքի ախոյեաններ կը հռչակեն, բայց որոնք միեւնոյն ժամանակ կը թուին ունենալ գլխաւոր մտահոգութիւն մը — կռիւէն հեռու մնալ։ Հայաստանի մարտիրոսութիւնը, ինչպէս Եւրոպայի երկու պզտիկ թագաւորութիւններուն՝ կը պատրաստէ այս ազգին ալ յարութիւնը։ Կոտորածները պիտի չմնան անպատիժ, և Հայաստանը պիտի վերածնի արիւնի և աւերակներու մէջէն։ Աշխարհ որ քանիերորդ դարէն կ'սպասէր արդարութեան յաղթանակը և միջազգային պայմանադրութեանց յարգանքը՝ ակամատես կ'ըլլայ վայրենութեան տեսարանի մը որ գերազանցուած չէ ամենէն մռայլ բարբարոսութեան շըրջաններուն մէջ իսկ։ Պանկերմանիկ խըմբաւորումներէն մէկ սիստեմաթիկ կերպով կը կը գործադրէ ամենէն պժգալի գազանութիւնները, կը բռնաբարէ մարդկութեան ամենէն տարրական օրէնքները և ոտքի տակ կ'առնէ քաղաքակրթութիւնը։ Իրաւունքը պիտի լուծէ իր փոխվրէժը։ Ասոր տարակոյս չկայ։ Բայց այն ատեն՝ անո՛նք որ լռեցին և ամենէն հրէշային եղեռնագործութեանց առջեւ չհամարձակեցան դուրս ելլել իրենց անշարժութենէն՝ իրենց արժանազրկութեանը վրայ պիտի ցաւին միայն։

Այսօրուան մեր Բ. էջին մէջ կ'սկսինք թերթօնի ձեւով հրատարակել, իբրեւ «բանասիրական», մեր մեծանուն աշխատակից Ս. Սապահ-Գիւլեանի մէկ կուռ ուսումնասիրութիւնը՝ «ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՑ ԿՌԻՒԸ», ուրկէ շուտով պիտի յաջորդէ «Հայ եւ Դուրանական կուլտուրայի հակասութիւնները։»

ՄԵՐ ԱԶԳ. ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ(*)

Թիֆլիս, 2 Նոյ.

Ամէն խղճամիտ Հայ կը մնայ այժմ հետեւեալ երկու խորունկ կսկիծներով. Նախ թէ Թուրք բարբարոսութեան ձեռքով ջնջուեցաւ տաճկահայութիւնը. երկրորդ թէ՝ Կովկաս ապաստանող տաճկահայութեան ողորմելի բեկորները, որոնք այս պահուս ամէն կողմ գաղթական անուամբ թափթփուած կը մնան, կը մեռնին մեծ մասամբ անտէրունչ ու անպատսպար, տարապայման նեղութեանց մէջ։

Գաղթականութեան մէկ մասը պարտկուած էր սահմանամերձ գիւղերը. այնտեղ ալ վերջապէս ճար ու ճարակ չի գտնելով, սկսած է անգամ մըն ալ վերադառնալ՝ իր փլատակ օճախին վրայ՝ գուցէ հոն անօթի մեռնելու համար։

Ալաշկերտի և Պայազիտի շրջաններէն՝ ուր ձիւնը սկսած է տեղալ՝ վերադարձած են մօտ 2000 տունի երիտասարդութիւն։ Իսկ չաբթուա՝ Վանի նորընտիր նահանգապետ Պ. Տէրմէնի հետ Վան վերադարձան բազմաթիւ երիտասարդներ, հաշուով մը 500ի չափ։ Այդ խումբին ընկերացաւ Ամերիկայէն հասնող կամաւորներու խումբը, որոնք քաղաքապահ զինուորի անուամբ իր հետ տարաւ Պ. Տէրմէն։ Իսկ Ամերիկայէն եկող ուրիշ կամաւորներ տակաւ ետ կը դառնան, իրականութեան և ներկայ ազգային գործունէութեան միջև ո և է համաձայնութիւն չի տեսնելնէն յուսահատած։ Վերադարձողներէն երեք Խարբերդցի երիտասարդներու հետ խօսակցեցայ՝ որոնք ցաւելով կը պատմէին թէ ի՛նչ եռանդով Ամերիկայէն մեկնած, իսկ այստեղ հասնելով ի՛նչպէս բոլորովին յուսախաբուած էին…

Ես չեմ ուզեր փաստերով նկարագրել՝ թէ ի՛նչպէս ամէն կողմի գաղթականներէն դժգոհութիւն կը հասնի թէ ոմանք կը լիանան նպաստներէն՝ իսկ ճշմարիտ անօթութենէ մեռնողները կը մեռնին։ Թէև հիւանդութիւններու դէմ կռուող խումբեր, բարեգործական հաստատութիւններ խուռներամ գործի վըրայ են և ամէն կողմէ հագուստ ու դրամ կուգայ բաւական, սակայն գործի վրայ եղող ամենալուրջ և խղճամիտ անձնաւորութեանց պատմածով ալ կը հաստատուի այն իրողութիւնը թէ՝ բաշ-

(*) Երէկ ստացուած սոյն նամակին հեղինակը ոչ-կուսակցական՝ բնիկ Հայաստանցի ուսուցիչ մըն է, տարբեր նախորդ նամակին հեղինակէն։

խումները անհաչառ ոգւով չկատարուելնուն համար շատ տեղ նպատակի գործը իր նպատակէն կը շեղի։

Վանէն և այլ տեղերէ փախստական եկող Թշուառ ուսուցիչներն և մտաւորականները՝ ողորմելի և անգործ կը Թափառին։ Անոնց չառաջարկուիր երբեք յարմար գործ մը։ Ես չուզեցի հաւատալ՝ բայց փաստերով ինծի ցոյց տուին որ տեղական (Կովկասեան) դպրոցներու անգործ մնացած պաշտօնեաներն են բոլոր՝ որ այժմ 100—200 րուբլի Թոշակով (10—20 անգլ. ոսկի) գաղթականաց գործերուն վրայ դրուած են և դրամ ալ կը բաժնեն։ Մինչդեռ այդ գործին յարմար էին գաղթականներու էութեան ծանօթ գաղթական մտաւորականները, որոնք Թշուառ և անգործ կը Թափառին։

Ամենուս փափաքն էր անշուշտ որ՝ ամէն խմբակցութիւններ միանային վերջ. Հայրապետի հովանաւորութեան տակ և Եղբ. Օգնութեան կից գործէին։ Սակայն կը ցաւինք որ շատեր կան որ չեն ուզեր այսքան արիւնոտ ու ողբակոծ ժամանակի մը մէջ ալ, մէկդի ձգել իրենց հին փըցուն կիրքերը։ Բարեգործական նպատակով՝ միայն Թիֆլիսի մէջ կան 6—7 ընկերութիւններ կամ հաստատութիւններ, սակայն ասոնք ամենքն ալ անջատ կը գործեն, ո՛չ մէկը միւսին գործունէութենէն որոշ տեղեկութիւն ունի։

Դարմանի մասին կարծիքները կը տարբերին։ Բոլոր արժանաւոր անձնաւորութիւններու գաղափարն է թէ՝ առանց կարգ մը կազմերու հիմնաւոր փոփոխութեան և առանց Վեհ. Հայրապետին բարձր հովանաւորութեան ներքև նոր կազմակերպութիւն մը ստեղծելու՝ ներկայի բոլոր գործունէութիւնները պիտի չտան օգտակար արդիւնք մը այս ճղակըտոր ազգին։ Կայ ուրիշ խմբակ որ կը մտածէ միջին ճամբան գտնել, այն է՝ մեր անհաշտ գործիչները ի մի բերել և հաշտեցնել։ Մինչդեռ շատ Թունդ կուսակցականները կ՚արհամարհեն նախորդ երկու կերպերն ալ ու բուն իրենց գործելակերպէն չեն ուզեր շեղիլ։ Աստուած օգնութիւն հասնի այս ազգին։

Վրացի և Թուրք մամուլն ալ, այժմ սկսած է մեր ազգութեան բնաջնջման պատկերներն ու պատճառները մեր Թերթերէն առնելով ներկայացնել՝ իր սխալ կամ ճիշտ կարծիքներովը միասին։

. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Շար. նախորդ թիւէն)

Մր. Թ. Բ. Օ՛Քօնօր. — Կառավարութենէն պիտի խնդրեմ մէկ քանի բաներ, որոնց ամէնուն կը վախնամ թէ չի կըրնար հաճութիւն տալ։ Անկէ դրամ պիտի խնդրեմ նախ։ Անկէ պիտի խնդրեմ զինուորական և նաւային օգնութիւն, ինչպէս նաև անկէ պիտի խնդրեմ դիւանագիտական օգնութիւն։ Զիս նախորդող պատուարժան բարեկամին կողմէ այնքան պերճախօսօրէն պատմուած հայկական կոտորածներու պատմութենէն վերջ, կը համարձակիմ կարծել թէ ամէն ոք պիտի համաձայնի թէ կառավարութեան մենէ խնդրած դրամական մեծ գումարը (պատերազմական վարկը) հարկաւոր է և օգտակար կերպով գործածուած՝ այս պատերազմին մէջ։ Պատուարժան բարեկամիս պատմած պատմութիւնը պիտի չի կրկնեմ։ Ոչ ոք պիտի կրնար լաւագոյն կերպով պատմել զայն։ Կարելի է մէկ երկու դրուագ աւելցնել, ինչպէս՝ աղեխարշ դրուագը կանանց՝ որոնք իրենց յուսահատութեան մէջ՝ իրենց զաւակները ձգեցին գետը, կամ ճանապարհը եզերող գուբերուն մէջ՝ ուր գազաններու կեր ըլլալու, սովամահ ըլլալու և կամ անպատսպար մեռնելու դատապարտուած էին։ Պատմութիւնը այնքան քստմնելի է որ մարդ պահ մը կ՚երկմտի, ու կ՚սպասի թէ ինչպէս այս քսաներորդ դարուն մէջ տակաւին կրնան գոյութիւն ունենալ անգթութեան այսպիսի հնարաւորութիւններ ո և է ժողովուրդի մը մէջ կամ ո և է ժողովուրդի մը դէմ։ Ազնուական լորտէն մասնաւորապէս պիտի խնդրեմ մաս մը այն վարկէն զոր քուէարկելու եկած ենք՝ մարդասիրութեան և օգնութեան այնպիսի նպատակներու համար որպիսիք կատարուեցան Ֆրանսական այն նշանաւոր նաւերէն որոնք այս տարաբաղդ ժողովուրդէն այնչափ հոգիներ ազատեցին։ Բայց գլխաւոր կէտը որու մասին այս կոչումը կ՚ընեմ՝ ա՛յն է որ, ազնուական լորտը և այն մեծ պաշտօնատունը զոր ինք կը ներկայացնէ՝ ջանան, եթէ կարելի է, վերջ մը գտնել այս հոգեվարքին և կարելիութեան սահմանին մէջ թեթեւցնել տառապանքները։

Ազնուական լորտին չեմ խորհուրդ տար ո՛ և է ազդարարութիւն ուղղել Թուրք կառավարութեան։ Թուրք կառավարութեան հետ պատերազմի մէջ ենք, և այս, ըստ իս, մեծագոյն վրիժառուհանջումներէն և որդւորսացումներէն մին է ներկայ պատերազմին, և կը յուսամ որ՝ պատերազմին վախճանը պիտի ըլլայ նաև, ի մէջ այլոց, այս անագորոյն բըռնակալութեան վախճանը։ Չեմ կարծեր որ պարկեշտօրէն ներելի պիտի ըլլար ինծի խնդրել ազնուական լորտէն որ կոչում ընէ Գերմանիոյին: Այս ամբողջ գործին մէջ՝ խիստ գերմանական բան մը կայ։ Պելճիքայի մէջ Գերմաններու և Հայաստանի մէջ Թուրքերու գործին միջև մեծ համանմանութիւն մը կայ, այսինքն, այն սիստէմն ու քաղաքականութիւնը որ կը պահուըտի՝ հարևանցի դիտողներու աչքէն՝ իբրև պարզ պատահար կամ անգթութիւն երեւցող դէպքերուն տակ։ Ինչպէս որ ազնուական լորտը ինձմէ շատ լաւ գիտէ, — ըստ որում անիկա ինձմէն ունի վաւերաթուղթեր զորոնք ես տեսած չեմ — այս չարժամը միաժամանակ սեղմի ունեցաւ յիսուն կեդրոններու մէջ, և հետեւաբար՝ անհերքելի է որ անիկա կը հետազօտէր կեդրոնական մըղիչ ուժի մը և հրամանի մը՝ որ Թուրք կայսրութեան սիրտէն կուգար։ Ազնուական լորտէն չեմ խնդրեր, ինչպէս ըսի, ո և է ազդարարութիւն ուղղել Գերմանիոյ։ Չեմ ենթադրեր թէ անիկա կրնայ պատերազմի ընթացքին մէջ ո և է ազդարարութիւն ուղղել պատերազմիկ Թշնամիի մը։ Ինչպէս այս խորհրդարանին մէջ ամէն մարդ գիտէ, ինչպէս Գերմանիոյ մէջ ամէն մարդ գիտէ, և ինչ որ կարեւորագոյնն է ինչպէս որ Ամերիկայի մէջ ամէն մարդ գիտէ, այս կոտորածները չէին կրնար տեղի ունենալ առանց գերման կառավարութեան գաւակցութեանը կամ վաւերացումին, կամ առնուազն՝ լուռ հաւանութեանը։

Այդէն գիտենք թէ գերման կառավարութիւնը ինչ կը խորհի այս մասին։ Պաղարինեան՝ հազարաւոր մարդերու զանգուածային մորթոտումի, հազարաւոր կիներու, աղջիկներու և մանուկներու յամր և աւելի տաժանագին կոտորածի այս ասպարէզներուն սկզբնաւորութենէն չորս ամիս վերջը, գերման կայսրութեան նախարարապետը կարող կ՚ըլլար, գերմանական խորհրդարանին մէջ, յայտարարել թէ Գերմանիա իրականացուցած էր Թուրքիոյ վերածնութիւնը։ Ամէն ոք գիտէ թէ ամբողջ այս շրջանին մէջ (Տաճկաստան) առնուազն մէկ կամ թերևս երկու ամսուընէ ի վեր՝ չկար բնակչութեան մեծ կեդրոն մը, չկար հայկական գիւղակ մը, որ ենթակայ եղած չըլլար գործօն, եռանդուն, յարատեւ բրօբականտի՝ գերման հիւպատոսներու կողմէ։ Կոտորածի այս կեդրոններէն ամէն մէկուն մէջ կը նստէր գերման հիւպատոս մը, որ կը ճանչնար երկիրը, հաւանօրէն գիտէր երկրին լեզուն, ապահովապէս կը ճանչնար Թուրք իշխանութիւնները, ապահովապէս լաւ յարաբերութիւններու մէջ էր անոնց հետ։ Եթէ այս հիւպատոսներէն մէկը միայն մատը վեր առնէր՝ կրնար դադրեցնել կոտորածը։ Ո՛չ ալ ազնուական լորտէն կը խնդրեմ կոչում ընել գերմանահանրային կարծիքին։ Եթէ այս վիճաբանութեան հարկաւորապէս չափաւոր սահմաններէն քիչ մ՚աւելի ազատ ըլլայի, կարող էի այստեղ մէջ բերել ինչ որ գերման մամուլին մէջ ըսուած է այս մասին։ Թերեւս ազնուական լորտը հաճի ներողամտութեամբ Թոյլատրել ինծի կարդալու հատուած մը միայն գրողէ մը՝ որուն նկատմամբ կարելի է վստահաբար ըսել թէ ո՛եւ որ քստմնելի գազանութիւն մը կայ՝ պատրաստ է իր գրչովը ոչ միայն զայն արդարացնել կամ մեղմացնել, այլ և պանծացնել, և այս պարոնին անունն է Րէվէնթլօ։ Անիկա կը գրէ.

«Եթէ Ատեանը կատէ թէ՝ կա՛մ այն է որ հայկական ապստամբութիւնը պիտի անխափան շարունակուի և կամ ա՛յն է որ զայն պէտք է այնպէս մը ջախջախել՝ որ այլևս անոր կրկնութիւնը անկարելի դառնայ, այդ պարագային սպանութեան կամ վայրագութեան խնդիր չկրնար ըլլալ, այլ ձեռք առնուածը պարզապէս արդարանալի և հարկաւոր միջոց մըն է։»

Երէկ գիշերուան Նիւսին մէջ ինձմէ խնդրուեցաւ գերման զինուորապետութեան սահմանը տալ. այդ սահմանը կը գտնուի առա՛ 800,000 մարդկային էակներու՝ ոչ միայն այրերու, այլև հազարաւոր կիներու և տղաքներու՝ վատաբար խողխողումին նկատմամբ այսպիսի դատաստան մը և չքմեղանք մը ներշընչող սադայէլական ոգիին մէջ։ Իմ պատուարժան բարեկամիս ճառին մէջ ուրիշ կէտ մ՚ալ կայ որուն ակնարկել կ՚ուզեմ. Ճշմարիտն ըսելով, Հայոց խնդրին վրայ վիճաբանելն իսկ աւելորդ կը թուի ինծի։ Շատ մը պատուարժան երեսփոխաններու պէս՝ ես ինքս ալ երեսունըհինգ տարիներէ ի վեր այստեղ կը գտնուիմ, և ապահովապէս քառորդ դար մը կամ մօտաւորապէս երեսուն տարի առաջ՝ դիմացի նստարանէն Լորտ Բրայսն էր որ կը նկարագրէր՝ իբրև աննախընթաց արհաւիրքներ՝ Աբտ-իւլ-Համիտի կողմէ գործադրուած 300,000 Հայերու կոտորածը, և աւելի վերջը՝ Ցառաջդիմութեան և Բարեկարգութեան Կոմիթէին կողմէ մէկ քանի տասնեակ հազարաւորներու կոտորածը. իսկ հիմա նոր 800,000ի մ՚ալ կոտորածը ունինք մեր առջեւ։ Այն կէտը որուն վրայ պահ մը կ՚ուզեմ ծանրանալ՝ սա է. Հայերու նկատմամբ գըրուած բաներէն դատելով՝ շատեր այն կարծիքը ունենալ կը թուին թէ ասոնք Փոքր Ասիա և ուրիշ տեղեր բնակող ստորադաս ցեղ մըն են՝ նման Քիւրտերուն։ Պատմութիւն կարդացող ո և է մէկը գիտէ թէ Հայերը՝ ամենէն հինաւուրց և յառաջադէմ, քաղաքակրթութեան և քրիստոնէութեան պատմութեան մէջ ամենէն պանծալի ազգերէն մին են։ Հակառակ այս բոլոր կոտորածներուն և հալածանքներուն, անոնք քրիստոնէութեան մեծ մայրը եղան և Թումբ մը՝ Քիւրտերու յարձակումներուն դէմ։ Լսեցիք պատմութիւնը Թրքական հարեմներուն համար ծախուած կիներուն։ Զոյգ մը մանկամարդ աղջիկներ Ցուէքս չիլինի ծախուեցան Թուրքի մը և մաս մ՚ալ ծախուեցան պոռնկատուններուն։ Գիտէ՞ք որոնք են այս կիները։ Այս խորհրդարանին մէջ չկա՛յ մարդ մը, ո՛րչափ բարձր դիրքի տէր ըլլայ, որ իր գերդաստանին մէջ ունենայ՝ աւելի բարձր մշակոյթի տէր, աւելի քաղցրաբարոյ, աւելի պարկեշտասուն, կամ աւելի քաղաքակիրթ և զարգացած կեանք ունեցող աղջիկներ՝ քան այս կիները։

(Շարունակելի)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

(«Նոր Խօսք»ի դեկտ. 10ի թիւէն քաղուած)

Գերման արշաւանքը. — Կ. Պոլսոյ մէջ պատրաստութիւններ տեղի կ՚ունենան գերման բանակին ընդունելութեանը համար։ Շատ մը տուներ գրաւուեցան՝ գերման սպաներու իբրև բնակավայր ծառայելու համար։ Բերա Փալաս օթէլը իր ամբողջութեամբ գերման սպայակոյտին պիտի տրամադրուի։ Աթէնքի թերթերը կ՚հեռագրեն թէ գերմանական առաջին զօրագունդերն արդէն հասած են Պոլիս։ Կը մնայ տեսնել թէ Թուրքերը ո՛ր աստիճան պիտի ախորժին իրենց մայրաքաղաքին գերմանական գրաւումէն։

Խռովութիւն Սուրիոյ մէջ.— Սուրիոյ մէջ՝ Ճեմալ փաշայի առաջնորդութեամբ ապստամբութեան մը մասին զրոյցներ կը շրջին. որոշ տեղեկութիւններ կը պակսին. բայց նշաններ կան թէ արաբ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԿՌԻՒԸ (1

Մօտաւորապէս հազար տարի կայ, որ Հայ ազգը կենցաղային սերտ յարաբերութեան մէջ է մտել Թաթարական (Թիւրք-տուրանական) զանազան ցեղերի հետ։

Ընդունելով հեղինակաւոր պատմագէտների և ազգագրագէտների այն տեսութիւնը, թէ իւրաքանչիւր 25 տարին մի անգամ սերունդ է փոխւում, ասել է թէ՝ երկու կողմից՝ քառասուն սերունդ իրարու հետ փոխ-յարաբերութիւններ են ունեցել։

Վեց հարիւր տարի է, որ Թրքական (Օսմանեան) Պետութիւն գոյութիւն ունի։ Այդ ժամանակաշրջանում քսան եւ չորս սերունդ իրար հետ առօրեայ շփման մէջ են գտնուել. միասին՝ քաղաքական, տնտեսական, ընկերային կեանք վարել [illegible] նոյն իսկ, որոշ աստիճանի, մէկըմէ[illegible] բարոյական կապեր հաստատել։ [illegible] պատմական մի շատ մեծ շըրջան է։ Դա պա[illegible] դրա նշանակիլի.

Ու ինչ է եղած [illegible]ւնքը։ բացայայտ, անվիճելի արդի[illegible]տական

Այն՝ որ Հայ ազգը և Թաթ[illegible] ցեղերը անկարող եղան իրարու հետ հաշտուել և ընդհանրական, յարատեւող, անքակտելի բարոյական կապեր ստեղծել։ Հակառակ այն սերտ յարաբերութեանը, որ նրանք ունեցան՝ աշխարհագրական, ընկերային, տնտեսական և քաղաքական հողի վրայ, — այսու ամենայնիւ, նրանք իրարու միայն խորթ, օտար, թշնամի, անհաշտ, անընտել տարրեր։

Ի՞նչ են եղած մեր միջազգային, միջցեղեան, ժողովրդական իրաւունքի (droit des gens) հասկացողութիւնից բղխող՝ փոխադարձ յարաբերութիւնները սրանից հազար կամ վեց հարիւր տարի առաջ և նրանից յետոյ. — գրեթէ այն՝ ինչ որ էր երէկ, և ինչ որ է այսօր. նո՛յն անզուսպ ատելութիւնը, նո՛յն անշէջ թշնամանքը, նո՛յն արմատական անհաշտելիութիւնը։ Փոփոխութիւն, մեղմացում շա՛տ քիչ, չափազանց քիչ է եղած, նոյն իսկ կանոնաւոր, խաղաղ ժամանակին։ Իսկ պատմական ժայթքումի, ընկերային, քաղաքական փոթորիկների րոպէներին և ո՛չ մի տարբերութիւն. ընդհակառակը կրքերի է՛լ աւելի արիւնախանձութիւն։

Թերթեցէ՛ք այդ շրջանների մեր մեծ ու փոքր պատմիչների գրուածքները. ուշադրութեամբ վերլուծեցէք նրանց տըւած տեղեկութիւնները անցքերի, անձերի և երկու կողմերի հոգեբանական շարժառիթների, հետեւանքների, արտայայտութեանց ձեւերի և ներուժգնութեան մասին, ու նոյն աչքով դիտեցէք ձեր միջավայրը, ձեր ժամանակաշրջանի դէպքերը, գործող անձերը և նրանց հոգեկան զսպանակները, — դուք տարբերութիւն չէք գտնիլ, գրեթէ ո՛չ. այլ յաճախ կը հանդիպիք աւելի՛ դաժանացածին, աւելի՛ անագորոյնին, արեան աւելի՛ լայն գետերի։

Աշխատեցէ՛ք Թափանցել Լէնկ-Թիմուրի, Չէնգիզ-Խանի, Ալփասլանի հոգու ծալքերը. խորամուխեցէ՛ք նրանց մըտքերն խաղացքների մէջ. կարդացէ՛ք փոխյարաբերութիւնների այն հիւսուածքը, որ նրանք ստեղծել, արտադրել էին իրենց արշաւանքներով, ու նրանց հետ զուգակշռեցէք ձեր ժամանակի Ալփասլանները, Լէնկ-Թիմուրները, — կը գըտնէ՞ք տարբերութի՛ւն՝ ձեւերի, աստիճանի, որակի տեսակէտից. միթէ՞ ամէն տարր, գոյն, ոգի նոյնը չէ և իրարու անընդհատ շարունակութիւն չեն կազմում։

Լաստիվերտցու գրածներից մի տող անգամ կարելի՞ է ջնջել, և միթէ՞ մեր ժամանակի պատմիչը ուրիշ պատկերներ կարող էր գծել, բառերին այլ տեսակի արտայայտութիւններ կարող էր տալ, եթէ ուզէր հաւատարիմ մնալ ճշգրիտ իրականութեանը։

Այն օրից, երբ Հայը՝ իր կամքին հակառակ՝ Օսմանեան պետական կազմի մէջ մտաւ, նրա համար փոխ-յարաբերութիւնների ի՞նչ մի տարբեր շրջանակ ըստեղծուեց, որ առաջիններից էական զանազանութիւն ունենար։ — Եւ ո՛չ մի։ Դարձեալ նո՛յն հալածանքը, նոյն բռնադատութիւնը, սպանումի և սպառումի նո՛յն հոգին, նո՛յն ոտայնը, նո՛յն սարքը։

Խնդիրն պիտի մտնենալ թէ՛ խաղաղ կանոնաւոր ժամանակների յարաբերութիւնները քըքրելով և թէ՛ պատերազմական դրութեան, երբ երկու կողմերը իրարու են բաղխում ո՛ր և է պատճառով։

Բոլոր ուշադիրների համար պարզ է, որ զանազանութիւն չի եղել ոչ իրերի և ոչ էլ անձերի մէջ։

Ընդունում ենք պատմութեան յառաջխաղացման օրէնքը. գիտակ ենք նրա հետեւանքներին. բայց այստեղ հարցը ո՛չ անհատական, սովական երեւոյթների մասին է, ո՛չ էլ պատահական բնաւորութիւն կրող ժամանակաւոր անցքերի, այլ արմատի, էութեան, յարատեւող, միայնուն բնաւորութիւն ստացող ներքին շարժառիթների։

Խնդիրն այն է որ՝ եթէ երբեմն-երբեմն, կարճ ժամանակի համար, երկու կողմերի փոխադարձ յարաբերութիւնները համեմատական մեղմացում, բարւոքում են ստացել, — դրանք եղած են մի տեսակ արմատազուրկ, վաղանցուկ երեւոյթներ, հետեւանք չը թողնող գործեր։ Մերկ իրողութիւնն այն է, որ նըպատակը, հոգու թափը, ընդհանուր հոգեբանութիւնը, շարժիչ ուժերը միշտ մնացել են նոյնը, համարեա՛ թէ անփոփոխ, — միշտ նո՛յն նախանձը, նո՛յն ոսոխութիւնը, նո՛յն ատելութիւնը։

Պատմական երկու անհա՛շտ եղբեր։

Մեր ժամանակներում Հայ և Թաթարական ցեղերի անհաշտելիութեան ծայրագոյն կէտը երեւցաւ Սուլթան Համիտի Թագաւորութեան և «Իստիպտատ»ի տիրապետութեան օրօք։ Եւ սակայն, նըրանք երկուսն էլ, իրարու անընդմէջ շարունակութիւններ էին հէ՛նց այն պատճառով, որ անշեղ գործօններ էին իրենց ազգային քաղաքականութեանը, միայն այն տարբերութեամբ, որ նրանք է՛լ աւելի չէշտուած, է՛լ աւելի ցայտուն ձեւ և ուժեղ արտայայտութիւն տուեցին Թաքուն ա՛յն բոլոր իղձերին և ձգտումներին, որ դարերից ի վեր գործադրւում էր և ստացել էր ժառանգական բնաւորութիւն, դարձել էր մի տեսակ միայնուն իրողութիւն, և կեանքի անբաժան մասն էր կազմել։

«Միտհատեան Սահմանադրութեան» օրօք, երբ առիթ ունեցանք ընկերային բոլոր խաւերի, բոլոր դասակարգերի հետ շփուելու անխտիր, երկրի համարեա՛ թէ ամէն գլխաւոր կողմերում, դարձեալ նոյն երեւոյթն էր՝ որ յստակ, պարզ կերպով աչքի էր ընկնում, — անհաշտելիութիւն:

Եւ սակայն, քաղաքական բեւեռներից, պատասխանատու բերաններից, մամուլի էջերից, առօրեայ խօսակցութիւններից շարունակ արտացոլւում էին ազատութեան, եղբայրութեան, հաւասարութեան, արդարութեան գաղափարները։

Ու դրանց ո՛չ ոք չէր հաւատում. ո՛չ Հայը, ո՛չ էլ Թուրքը, թէև ծափահարութիւններ, ժողովրդային ցնծութիւններ էին կատարւում, հաւանութեան նըշաններ էին տրւում, երդումներ, համբոյրներ էին տեղի ունենում։ — Իսկականին մէջ՝ հաւատացող ոչ ոք կար, բաց ի երկու կողմերի յիմարներից։

Այո՛, 4—5 տարի անհուն ճիգ, եռանդ թափուեց, մասնաւորապէս Հայերի կողմից —որոնց Թուրք անհասներ էլ երբեմն արձագանգ տուեցին — քարոզուեցան մտքեր, որոնց նպատակն էր հանրական, զանգուածային ամուր, տեւական կապեր ստեղծել, փոխադարձ հաւատութիւն առաջ բերել. բայց դա անկարելի եղաւ։ Օրական կեանքը ինքնին ցըցւում էր դրա դէմ, ցանուած սերմերը ժայռերի, աւազուտների վրայ էին ընկնում և կողմերը միշտ մնում էին վարանոտ, կասկածաւոր, թշնամական հայեացքներով իրարու դիտող։

Թուրքը չէ հաշւում, որովհետեւ ազգերի իրաւահաւասարութեան գաղափարը չէր ընդունում. դա մի միտք էր, որ նրան մնում էր անմատչելի, անհասկանալի, հետեւաբար՝ անմարսելի։ Ոյժով կարող էին բռնադատել համակերպելու այդ նոր հասկացողութեանը, բայց ի ներքուստ, հոգւով՝ նա մնում էր նո՛յն ժայռը, նոյն անսասանը։

Ս. ՍԱՊԱՀ-ԳԻՒԼԵԱՆ

զինուորներու մէջ դժգոհութիւնը ծայր տուած է, և կ'ըսուի թէ այս պատճառաւ, վեցերորդ զօրաբանակը (Հալէպի և Դամասկոսի) Տարտանէլէն Իզմիր փոխադրուած է։ Լուր կայ թէ 30,000 զօրքերէ բաղկացեալ ուժ մը՝ Փէրթէվ փաշայի կամ Խալիլ պէյի հրամանատարութեան տակ՝ կը քալէ Սուրիոյ ապստամբներուն դէմ. բայց Փոքր Ասիոյ մէջ վերջին զինուորական շարժումները գաղտնի կը պահուին։ Բացայայտ է որ զինուորական արշաւանք մը կը պատրաստուի, բայց յայտնի չէ թէ Պաղտատը ազատելու համա՞ր է թէ Սուրիոյ ապստամբներուն դէմ գործողութեան մը համար։

Նաւային լուրեր.— Անգլիական ընդծովեայ մը վերջերս ռմբակոծեց Զէյթին Պուռնուի ռազմամթերքի գործարանը, առանց մեծ վնաս պատճառելու։

Ռազմամթերք փոխադրող երեք շոգենաւեր ալ՝ Պիրինիա, Փլեվնա և Հանիֆիէ՝ սուզեցան Մարմարայի մէջ։

Թուրքերը՝ «Թիւրքուազ» ֆրնս. ընդծովեան՝ զոր Տարտանէլի մէջ վնասած ու գրաւած էին՝ նորոգելով Սթէնիա տարած են։ Ասոր հակառակ՝ զրոյց կը շրջի թէ Տարտանէլի անցքէն դուրս ուրիշ գերմ. ընդծովեայ մ'ալ Դաշնակիցներու կողմէ գերի բռնուած է։

«Պրէսլաու»ն անգամ մ'ալ նորոգուած է և ըստ երեւոյթին ի վիճակի է նորէն ծով ելլալու։

Ալրուսի գինը. — Կ. Պոլսոյ մէջ կը վախցուի թէ առաջիկայ ձմեռ ո՛չ միայն աղքատ դասակարգը յետին թշուառութեան պիտի մատնուի, այլ դիւրակեաց դասակարգերն ալ. կը նախատեսուի որ միսն ալ՝ հացին և շաքարին պէս՝ տոմսակներով պիտի ծախուի։ Ճերմակ հացը, որ մինչև հիմա քիլօնոց կը պատրաստուէր և 6 ղրուշի տարապայման գինով կը ծախուէր, այսուհետև կէս-քիլօնոց պիտի ըլլայ և 45 փարայէ աւելի սուղ չպիտի ծախուի։ Կառավարութիւնը ջանացեր էր երկրին ներսերէն մեծաքանակ ցորեն բերելու Կ. Պոլիս. բայց վերջերս Անատոլուի երկաթուղին՝ ածուխի պակասութեան պատճառաւ՝ սկսաւ շաբաթը միայն մէկ վաճառաբարձ կառախումբ բանեցնել։ Սոխը, գետնախնձորը և լուբիան, որոնք գաւառներու մէջ բաւական աժան են, Կ. Պոլսոյ մէջ տարապայման գիներով կը ծախուին։

Օսմանեան խորհրդարանը. — Խորհրդարանի նիստերը կը շարունակուին. բայց անոր աշխատութեանց մասին հասած տեղեկութիւնները կցկտուր են։ Պատերազմական նախարարութեան նոր երկաթուղիներու շինութեան մասին պահանջած վարկը քուէարկուեցաւ. երկու գիծ պիտի շինուի, որոնցմէ մէկը՝ Թէքիր տաղէն մինչև Մուրատլը և միւսը՝ Ինկիբուրէն մինչև Իզմիր։ Այսպիսի ձեռնարկութիւններ երբեմն երբեմն կը ծանուցուին, բայց գրեթէ երբեք չտեսնուիր անոնց իրականացումը։

«Հիլալ» կ'իմացնէ թէ 16 գերման բրօֆէսօրներ պաշտօնի կոչուած են թրքական համալսարանին մէջ և մօտերս Կ. Պոլիս պիտի հասնին։

Թերթերը զեկոյց մը կը հրատարակեն թէ թշնամի երկիրներէ վկայուած բժիշկներուն արգիլուած է բժշկութիւն ընել Կ. Պոլսոյ մէջ։

Ուսումնական Խորհուրդը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ կաղանդի առթիւ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուին երկու սեռէ տղայոց գործածելի զգեստներ Պօղոսեան ազգ. վարժարանի աղքատիկ աշակերտաց տրուելու համար։ Բարերար ազգայինները կրնան այսպիսի զգեստները ղրկել վարժարանի տեսչարանը։

Աղքատախնամ Ընկերութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Տ. և Տիկ. Ա. Կամսարականէ՝ հարիւր, և Տ. և Տիկ. Տ. Կամսարականէ հարիւր ղրշ. ողջ, փոխան ծաղկեպսակի՝ հանգուցեալ Տիկ. Մաննիկ Ճանիկեանի։

Տէր և Տիկ. Լ. Ենովքեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակաւ հաճեցան իրենց ցաւակցութիւնը յայտնել այրի Տիկին Մաննիկ Ճանիկեանի մահուան առթիւ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

Պալքաններու մէջ

Լոնտոն, 25.— Նիշի անկումէն ներկայ գտնուող ամերիկացի թղթակիցներ կը պատմեն թէ առաջին անգամ Պուլկարները քաղաք մտած և ժողովուրդին հանդէպ մարդկայնական ընթացք մը ունեցած են։ Աւելի վերջը Աւստրօ-Գերմաններու մուտքի առթիւն է որ սկսած են բռնաբարութիւնները և ամենադէշ վայրագութիւնները։

Լոնտոն, 26.— Զինուորական իշխանութեանց հրամանաւ՝ ուտելիքի վերաբերեալ նիւթերու Սելանիկէն արտածումը արգիլուեցաւ։ Մոք.

Հռոմ, 27.— Սերպ բանակները իրենց դէպի ալպանական հողը կատարած նահանջի միջոցին իրենց հետ տարած են անցեալ տարուան կռիւներու ընթացքին թշնամիէն առնուած 30,000 գերիները։ Այս գերիները յանձնուեցան Իտալական կառավարութեան որ զանոնք Սարտէնիայի մէջ կեդրոնացուց։ Մէս.էճ.

Հռոմ, 27.—Տիւրացցօի մօտ ալպանական ծովեզերքէն քիչ հեռու, աւստր. ընդծովեայ մը փորձեց թորփիլահարել սերպ. բանակին ուտելիք փոխադրող, և իտալ. կառավարութեան կողմէ վարձուած Բիկլեա ընկ.եան «Տօն» շոգենաւը, բայց շոգենաւին ուղեկցող նաւերը ռմբակոծեցին ընդծովեան՝ մինչև որ խորասուզուելով աներեւոյթ եղաւ։ Մէս.էճ.

Յունաստան

Աթէնք, 27. — Զօր. տը Քասթէլնօ հոս հասաւ և Թագաւորին կողմէ ընդունուեցաւ։ Տեսակցութիւնը ժամու մը չափ տեւեց։ Զօր. տը Քասթէլնօ Աթէնքի Ֆրանս. գաղութը ընդունելով ըսաւ. «Վստահութիւն ունեցէք, յաղթանակի մասին կրնաք ապահով ըլլալ մաթեմաթիքական ճշդութեամբ»։ Ժողովուրդը ծափողջունեց Զօր. տը Քասթէլնօն ինչպէս նաև Ֆրանսան։ Հ.

Աթէնք, 28.— Պ. Կիյերմէն ի պատիւ Զօր. Քասթէլնօի հացկերոյթ մը տուաւ որուն ներկայ եղան բոլոր յոյն նախարարները։ Հ.

Աթէնք, 28.— Դաշնակից կառավարութիւնները Յունաստանի 10 միլիոնի փոխառութիւն մը ըրին։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Լոնտոն, 26. — Գերման կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ Ռումէն կառավարութեան հետ համաձայնած է որպէսզի 50,000 վակոն ցորեն ուղարկէ իրեն։

Լոնտոն, 26. — Կը ծանուցանեն թէ Պուքրէշի ռուս. դեսպանը ռումէն կառավարութեան մօտ իր գործունէութիւնը կրկնապատկած է։ Կը կարծուի թէ Ռումանիա գերման կառավարութենէն երաշխաւորութիւններ կը պահանջէ թէ Պուլկարները չպիտի թոյլատրուին յունական Մակեդոնիոյ ո՛և է մէկ մասին տիրելու։ Ռումանիա այս հողամասին Յունաստանի ձեռքը մնալէն շահ ունի։

Թուրքիոյ մէջ

Լոնտոն, 26. — Կը հաստատուի թէ Դաշնակիցներուն Պոլսոյ վրայ կատարած օդային արշաւը ծանր արդիւնքներ տուած է։ Զէյթինպուռնուի ռազմամթերքի գործարանին վրայ նետուած ֆրանս. ռումբերը 150 հոգի սպաննեցին։ Թուրքերը ռումբերուն պատասխանեցին հրացաններու կրակով մը։ Մոք.

Սելանիկ, 17.— Պոլսոյ մէջ քաղաքական կացութիւնը պայծառ ըլլալէ հեռի է։ Զանազան աղբիւրներէ ստացուած տեղեկութիւններ կը համաձայնին ըսելու թէ Թուրքերուն և իրենց դաշնակիցներուն միջև տիրող յարաբերութիւնները երեւոյթով միայն լաւ են և թէ կառավարութեան անդամներուն միջև ալ տարակարծութիւնները օրէ օր կը շեշտուին։ Վերջերս խուզարկութիւններ կատարուեցան բազմաթիւ բարձր պաշտօնատարներու գրասենեակներուն մէջ։ Անոնց մեծ մասին վրայ կը կասկածուի թէ կառավարութեան և Քոմիթէին դէմ կ'աշխատին և գաղտնօրէն կը գործակցին Սուրիոյ ապստամբութեան գլուխ Ճեմալ փաշայի։ Կառավարութեան այսքան խիստ միջոցներ ձեռք առնելուն պատճառը այն է՝ որ բանակին յեղ. յայտարարութիւններ բաժնուած և փակցուած են զինուորներու փոխադրութեան ծառայող երկաթուղիոյ կայարաններուն պատերը։ Ժողովուրդին և Քոմիթէին բազմաթիւ անդամներուն իրենց դաշնակիցներուն դէմ ունեցած ատելութիւնը զգալի կերպով կը շատնայ մանաւանդ յորմէհետէ Գերմանացիք Թալէաթ պէյի միջոցաւ պահանջած են որ՝ արտաքին գործոց, ելեւմտից և ոստիկանութեան նախարարութիւնները իրենց յանձնուին։ Այս չփոթ կացութենէն յամառ զրոյց մը ծագում առած է՝ թէ նախարարական փոփոխութիւն մը մօտալուտ է։ Կ'ըսուի թէ Ծերակոյտի նախագահ Րիֆաթ փաշա՝ Մեծ-Եպարքոս պիտի անուանուի, Շէյխ-իւլ-իսլամ Հայրէտտին պէյ դատական և Էտիրնէի կուսակալ Հաճի Ադիլ պէյ ներքին գործոց նախարարութեան պաշտօնները պիտի առնեն։ (Էնֆօրմասիօն)

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Լոնտոն, 26.— (Մամուլի վեր.) Տիգրիսի մէջ ազդանաւեր ընկղմած ըլլալու մասին թրքական վերջին տեղեկագիրները սխալ են։ Զինեալ ո և է նաւ ընկղմած չէ բաց ի կետոյին երկու պզտիկ թնդանօթակիրներէ որոնց կորուստը դեկտ. 4ին ծանուցուեցաւ։

Տէհլի, 26. — Զօր. Թաունզհէնտ կը տեղեկագրէ թէ թշնամին երէկ վճռաբար յարձակեցաւ մեր դիրքերուն մէկ մասին վրայ, բայց ետ մղուեցաւ կորսնցնելով 600—800 հոգի։ Մեր կորուստները 200ը չեն անցնիր։

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 27.—(Պաշտ.) Չարթորիսկի կայարանին հարաւ-արեւել. կողմը գերման կայան մը տեղահան ըրինք։ Բուկաչէվայի շրջանին մէջ գերի բռնեցինք թշնամի հետազօտիչներ։ Պուլաջի հիւսիսակողմը աւստրիական պահակախումբ մը ցրուեցինք։ Կովկասի մէջ Մանազկերտի արեւմտ. կողմը հեծելազօրաց մեծ խումբ մը ետ մղեցինք։

Արեւմտեան ճակատին

Բարիզ, 27. — (Պաշտ.) Լօռէնի մէջ մեր հրետանին ռմբակոծեց թշնամւոյն ամրութիւնները Պլանքուրի շրջանին, Կրամսէյի և Շաթօ-Սալէնսի հարաւ-արեւմտ. կողմին մէջ։ Հ.

Լոնտոն, 27. — Ճառի մը մէջ Պ. Պրիան յայտարարեց թէ նոր տարին խոստումներով լեցուն է։ 1915ի տարին ըսաւ, պատրաստութեան տարի մըն էր, 1916ի տարին յաղթանակի տարի մը պիտի ըլլայ։ Մոք.

ՀԱԲԷՇԻՍՏԱՆ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Հռոմ, 27.— Մէկ քանի օր է ի վեր արդէն Ասմարա հասած է Հաբէշիստանի մէկ պաշտ. ներկայացուցիչը Հաբէշ կառավարութեան կողմէ պաշտօնով մը։ Այս դիմումը լաւ նշան մըն է Հաբէշիստանի ապագայ ընթացքի մասին։

ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Լոնտոն, 27. — Հետեւեալ շոգենաւները ընկղմուած են։ Անգլ. «Ըէտտի» շոգենաւը որուն նաւաստիները ազատուեցան, «Քօթինկհամ» որմէ 7 հոգի ազատուած են, ֆրանս. «Վիլ-տը-լա-Սիօթա»՝ որուն նաւաղախումբէն և ուղեւորներէն մաս մը «Մէրօէ» շոգենաւին կողմէ ազատուելով ցամաք հանուած են և 80 ուղեւոր և մէկ նաւազ մեռած են, «Մինիսթր Պէրնար» պելճիքական շոգենաւը՝ որմէ 7 հոգի ազատուած են։ Ռ.

Բարիզ, 27. — «Վիլ-տը-լա-Սիօթա» 6390 թոնոնոց շոգենաւ մըն էր և կը պատկանէր Մէս. Մարիթիմ Ընկ.եան։ Շոգենաւը դեկտ. 24ին առաւօտուն Միջերկրականի մէջ գերման ընդծովեայի մը կողմէ ընկղմուեցաւ առանց ազդարարութեան։ Ռ.

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱՐԵՒՄՏ. ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԷՆ

Գահիրէ, 27. — (Պաշտ.) Մասրա Մաթրուհի բրիտ. ուժերը թշնամւոյն դէմ կռիւ մղեցին Ծննդեան օրը։ Թշնամի ուժերը որոնք Կէպէլ Մէտվայի արեւմտեան կողմը հաստատուած էին, յարձակում կրեցին Նոր Զելանտացի գումարտակի մը և 15րդ. Սիխներու (Հնդիկ) կողմէ։ Յարձակումը կատարելապէս յաջողեցաւ և թշնամին Վատի Մաճիտի արեւմտեան կողմը նետուեցաւ։ Կը տեղեկագրուի թէ մեր կորուստները թեթև եղած են։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Քէնթէրպըրիի Արքեպիսկոպոսը յայտարարութիւն մը հանած է որով կոչ կ'ընէ Անգլիոյ ժողովուրդին դրամական օժանդակութիւններ ընել Հայերուն և Սերպերուն համար։ Կոչին Հայերուն վերաբերեալ մասը հետեւեալն է. «Թուրքիոյ մէջ Հայ և Ասորի Քրիստոնեաներուն կատարած եղեռնագործութիւն մըն է որ իր ծաւալովը և անգթութեամբը գուցէ իր զոյգը չունի աշխարհի պատմութեան մէջ, և հետապնդուած ու հալածուած վերապրողներուն արագօրէն նուազող թիւին քաշած տառապանքները աննկարագրելի են։ Դէպի այս ժողովուրդները՝ իրենց ծայրայեղ անձկութեան մէջ՝ պէտք է հոսին Բրիտանիական նպաստները աննախանձօրէն։ Շատ մը եկեղեցիներու մէջ կարգադրութիւններ եղած են փետր. 6ի կիրակի օրը անոնց ի նպաստ կատարուելիք հանգանակութեան մը համար. կը սիրեմ յուսալ թէ նոյն կիրակի օրը կամ յաջորդ կիրակիներէն միոյն մէջ, ընդարձակ ջանք մը պիտի ըլլայ թեթեւցնելու այնպիսի թշուառութիւններ որոնք բառին բուն նշանակութեամբը անպատմելի են»։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Ամէն անոնք որ Բօր-Սայիտի մերձակայ գաղթականներէն կը փափաքին ապաւինիլ և հոգեզաւակ առնել, կը հրաւիրուին նախապէս գրով դիմել Ազգ. Առաջնորդարան, որպէսզի հարկ եղած արձանագրութիւնները և այլ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կատարուելով, պարտ ու պատշաճ հետեւանքը տրուի իրենց փափաքին։

Աղեքսանդրիայէն և մերձակայ քաղաքներէ եղած դիմումներ պէտք է ուղղուին նոյն քաղաքի մեր Առաջնորդարանին, իսկ Գահիրէէն և այլ տեղերէ եղածները՝ Գահիրէի Առաջնորդարանին։

Մնամ աղօթարար
Առաջնորդ Հայոց Եգիպտոսի
ԹՈՐԳՈՄ ԵՊԻՍԿ.

Գահիրէ, 28 Դեկտ. 1915

Նիքոսիայէն (Կիպրոս) ստացանք 18 դեկտ. թուակիր հետեւեալ նամակը.

«Տէր խմբագրապետ. քաղաքիս Ազգ. Վարդանեան վարժարանի մէջ կազմուած Դպրոցական Երկսեռ Միութեանս անդամներն և անդամուհիները սրտի մեծ գոհունակութեամբ ձեր պատուական «Արեւ» թերթին մէջ կարդացինք Բօր-Սայիտ ապաստանած հերոսներու մանկըտւոյն վրաններու տակ ուսանելու և բարեկրթուելու մխիթարական լուրը։ Իմացանք որ այդ մեր սիրելի և տարագիր դպրոցական եղբայրներուն ի նպաստ այլ և այլ տեղեր դպրոցական աշակերտներու հանգանակութիւններ բացուած են. այս մեծ պէտքին կարեւորութիւնը մենք դպրոցական համեստ ուսանողներս մեր անձին վրայ չափելով և լաւ ըմբռնած ըլլալով, փափաքեցանք մենք ալ ըստ մեր կարողութեան մեր մէջ հանգանակել թուղթ, տետրակ, գրիչ, ծայր, մատիտ, մելան, կաղամար եւն. եւն..., և ուրախ ենք ըսել որ բաւական կարեւոր քանակութեամբ առարկաներ ունեցանք՝ շնորհիւ մեր ներկայ ձեռնարկը քաջալերող ազնիւ տիկիններու և պարոններու։

«Այս առթիւ դրամական նուէրներ ալ տուողներ եղան, և գոյացաւ 10 շիլինի չափ գումար մը որուն վրայ ընկերութեանս պատրաստ դրամէն ալ 10 շիլին դնելով՝ ներփակ կը ղրկենք ձեզ մէկ անգլ. ոսկիի պանքնօթ մը՝ որուն ստացագիրը անշուշտ պիտի ղրկէք մեզ պատասխանատուութենէ ազատելու համար։ Գալով միւս առարկաներուն, այս փօսթով չի կրցանք ղրկել՝ փօսթի ծախսը շատ ըլլալուն. յառաջիկայ փօսթով տեղւոյս հայ տիկնանց կողմէն նոյն նպատակին համար հանգանակուած զգեստները երբ ղրկուին, անոնց հետ միասին պիտի ղրկենք ուղղակի Բօր-Սայիտ»։

Ցուցակ Նիկոսիոյ Ազգ. վարժարանի «Դպրոցական Երկսեռ Միութեան» հանգանակած դպրոցական առարկաներու՝ ի նպաստ Բօր-Սայիտի «Սիսուան» վարժարանի երկսեռ ուսանողաց։

Տետրակ կողքով 109 հատ, կոմս բէտին 20, գծաւոր թուղթ 3 ծրար, ծծուն թուղթ 9 կապ, մատիտ (պարզ և գունաւոր) 12 տուզինա, գրիչ 9 տզ., կաղամար ապակեայ կէս տզ., քանակ կէս տզ., գրչի ծայր 1 տզ., քարէ գրիչ 1 ու կէս տզ., քարթ փօսթ 2 տզ., գնտակ ապակեայ խաղալու 100 հատ, հնչուն դրամ մէկ անգլ. ոսկի։

Ծ. Խ. — Վերոյիշեալ մէկ անգլ. ոսկինոց թղթադրամը ղրկեցինք Հ. Բ. Ը. Միութեան «Սիսուան» վարժարանի դպրոցական Յանձնախումբին, որ պէտք եղած ստացագիրը անտի ուղղակի կը ղրկէ այն նուիրատուութեան գովելի զգացմունքն ունեցող Կիպրոսի ազնիւ դպրոցականներուն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Պալքաններու մէջ

ՂԱՐԱՏԱՂ

Լոնտոն, 26. — Ղարատաղցիք յաջողութեամբ յառաջ տարին իրենց յարձակողականը եւ բազմաթիւ գիւղեր գրաւեցին ամբողջ օր տեւող կռիւէ մը ետք։ Աւստրիացիք խիստ ծանր կորուստներ կրեցին։

Աթէնք, 29. — Պուլկարօ-Գերմանները ամրութիւններ շինելու կ'զբաղին Դաշնակիցներու յարձակման դիմադրելու նպատակաւ. Աժ. Հվ.

Աթէնք, 29. — «Բաթրիս» լրագրին Սելանիկի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Պուլկար բանակը բանջէ (տխանդրրոի) կը տառապի։

Արեւմտեան ճակատին

Լոնտոն, 28. — Ֆրանսայի մէջ բրիտ. ընդհ. սպայակոյտին մէկ պաշտ. զեկոյցը կ'ըսէ թէ երէկ երեկոյեան ընթացքին Ֆոքսուրի մօտ ական մը պայթեցնելով թշնամւոյն կարեւոր վնասներ պատճառեցինք։ Այսօր թշնամի հրետանին սովորականէն աւելի գործունէութիւն ցոյց տուաւ, մանաւանդ Լա Պասէի ջրանցքին հարաւակողմը, Արմանթիէրի մօտ եւ Իբրի մէջ։ Ազդեցիկ կերպով պատասխանեցինք։ Հիանալի արդիւնքներ տեսնուեցան։ Ռ.

Լոնտոն, 28. — Դահլիճը ժամը 2,5ին գումարում մը ունեցաւ։ Յետոյ Պ. Ասքուիթ Պատերազմական խորհուրդ մը գումարեց որուն ներկայ եղան Լորտ Քիչնէր, Սըր Էտուարտ Կրէյ եւ Պ. Պալֆուր։ Ռ.

Բարիզ, 29. — Ծերակոյտը միաձայնութեամբ քուէարկեց 1917 կարգի զինուորները զէնքի տակ առնելու ծրագիրը։

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 28.— Ռիկայի մէջ Պապիթ լիճին հարաւակողմը Գերմանները փորձեցին մեր երկաթեայ ցանցերուն մէջէն ներս խուժել բայց մեր զինուորները վրանին յարձակեցան եւ զանոնք ետ նետեցին։ Կալիսիոյ մէջ կատաղի կռիւ մը կը շարունակուի։ Համատանի արեւմտ. կողմը Ասատապատը գրաւեցինք, Թեհրանի հարաւ-արեւմտ. կողմը 71 ըմբոստներ բռնեցինք։ Հ.

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բեքին, 28. — Եուննանի զին. կառավարիչը դեկտ. 23ին հեռագրեց Բեքին՝ պահանջելով որ միապետութիւնը ջնջուի եւ այդ շարժման պետերը գլխատուին։ 26 դեկտ. թուակիր յայտարարութեամբ մը զին. կառավարիչը Եուննանի անկախութիւնը կը հռչակէ։ Ռ.

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Դեկտեմբեր 1915

ԲԱՄԲԱԿ		Բացում	Փակում
	Յունվար	19 1]8	19
	Մարտ	19 15]32	19 5]16
	Նոյ.(1916)	18 27]32	18 13]16
ԲԱՄԲԱԿԻ ՀՈՒՆՏ			
	Դեկտ.-Յունվ.	112	113 20]40
	(2 ամիս)	115 20]40	115 20]40

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Թրքական Փոխառութիւն	1886	Ֆր.	310.—
» »	1903	»	237.—
» »	1911	»	246.—
Ռումելի Երկաթուղի		»	123.—
Բանքա		»	90.50